

Merituuli Heiska

Japanin kirjastot - mielikuvat vastaan todellisuus

Opinnäytetyö

Syksy 2014

SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Tutkinto-ohjelma: Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma

Tekijä: Merituuli Heiska

Työn nimi: Japanin kirjastot - mielikuvat vastaan todellisuus

Ohjaaja: Ari Haasio

Vuosi: 2014

Sivumäärä: 44

Liitteiden lukumäärä: 1

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää millainen Japanin kirjastojen nykytilanne on, millaisia mielikuvia suomalaisilla kirjastoammattilaisilla niistä on ja miten ne vastaavat todellisuutta. Koska aiheesta ei olla kirjoitettu suomeksi, haluttiin myös selvittää olisiko sellaiselle tarvetta tai kysyntää.

Kyselyssä oli piirteitä sekä kvalitatiivisesta että kvantitatiivisesta tutkimuksesta. Tutkimusaineisto kerättiin kirjastoihin lähetetyllä Webropol-kyselyllä. Kysely lähetettiin 40 kirjastoon eri puolilla Suomea ja se oli auki kahden viikon ajan. Vastaaajia ei erityisesti rajattu, vaan vastauksia toivottiin kaikilta kirjastossa työskenteleviltä. Tutkimus ei kuitenkaan pyrkinyt kartoittamaan vastaajien tietämystä aiheesta vaan nimenomaan siihen liittyviä tuntemuksia ja mielikuvia.

Teoriaosuus käsittelee lyhyen historian katselmuksen lisäksi Japanin kirjastojen nykytilannetta koulutuksesta työtilanteeseen ja erityisolosuhteisiin. Kirjastojen tilannetta tarkastellessa opinnäytetyö keskittyy lähinnä yleisten kirjastojen tilanteeseen, vaikka muitakin alueita sivutaan.

Tutkimuksessa selvisi, että suomalaisilla kirjastoammattilaisilla oli monia mielikuvia Japanin kirjastoista. Vaikka osa niistä osuikin oikeaan, olisi lisätiedolle silti tarvetta ja kysyntää. Koska aiheesta ei olla kirjoitettu suomeksi, opinnäytetyön on tarkoitus tarjota perustietoa aiheesta kiinnostuneille.

Asiasanat: Japani, yleiset kirjastot, mielikuvat

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: SeAMK School of Business and Culture

Degree programme: Library and Information Services

Author/s: Merituuli Heiska

Title of thesis: Japanese libraries - mental images versus reality

Supervisor(s): Ari Haasio

Year: 2014 Number of pages: 44 Number of appendices: 1

The purpose of this thesis is to examine Japanese libraries and their situation today. It also examines mental images Finnish library workers have on Japanese libraries and how truthful they are. No one has written about this subject in Finnish before, so this thesis will serve as the way to gain basic knowledge on the subject.

The survey had features of both qualitative and quantitative research. A webropol survey was sent to 40 different libraries around Finland. The survey was open for 2 weeks. The respondents were not limited as long as they worked in a library. The study focused on only the mental images and was not aimed at finding out the level of respondents' knowledge on the subject.

The theoretical part of this thesis includes a short review on the history of Japanese libraries and the situation of Japanese libraries today, which covers subjects like education, employment and special circumstances. The results of the survey show that Finnish library workers mental images vary a lot. Even though some of the responds were correct, having more information available would be useful. The theoretical part of this thesis is the first way of gaining more information on this subject in Finnish.

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluettelo	5
Käytetyt termit ja lyhenteet	6
1 JOHDANTO	7
2 JAPANIN KIRJASTOT	8
2.1 Historia.....	8
2.2 Kirjastot ja palvelut.....	9
2.3 National Diet Library	10
2.4 Koulutus.....	12
2.5 Palkka ja arvostus.....	13
2.6 Maanjäritykset.....	15
3 TUTKIMUS.....	17
3.1 Tutkimusongelma ja tavoitteet	17
3.2 Kyselytutkimuksen menetelmät.....	17
4 TULOKSET	19
4.1 Kyselyn tulokset.....	19
4.1.1 Taustatiedot	19
4.1.2 Väittämät.....	21
4.1.3 Avoimet kysymykset	23
4.2 Mielikuvien vertaaminen todellisuuteen	25
4.3 Mielikuvien lähteet	30
5 POHDINTA	33
LÄHTEET	36
LIITTEET	39

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Vastaajien ikäjakauma	20
--------------------------------------	----

Käytetyt termit ja lyhenteet

IFLA International Federation of Library Associations and Institutions, on maailmanlaajuinen kirjastojen järjestö, joka pyrkii edistämään kirjastojen toimintaa, koordinoimaan kansainvälistä toimintaa ja järjestämään koulutusta ja tutkimuksia.

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheeksi valitsin Japanin kirjastot. Olen ollut Japanista kiinnostunut lapsesta asti ja oman alan tutkiminen tuntui kiinnostavalta ja innostavalta. Olin puoli vuotta opiskelijavaihdossa Japanissa ja vierailin vaihtoni aikana paikallisissa kirjastoissa. Opinnäytetyö oli hyvä tapa saada vaihdon aikana hankitut tiedot ja kokemukset konkreettiseksi osaksi opintoja.

Opiskelijavaihdosta palattuani ensimmäinen opiskelijatoverin kysymys olikin "Oliko siellä kaikissa kirjastoissa robotteja?" Ei ollut. Perheeni ja ystäväni kanssa keskusteltuani huomasin mielikuvia olevan laidasta laitaan. Mitkä siis ovat Suomen kirjastolaisten mielikuvat ja mielipiteet Japanin kirjastoista? Miten ne vastaavat todellisuutta? Millaisia ovat Japanin kirjastot ja mikä on niiden tilanne verrattuna Suomeen? Opinnäytetyön on tarkoitus vastata edeltäviin kysymyksiin. Aiheesta ei olla kirjoitettu suomeksi, joten opinnäytetyön on myös tarkoitus tarjota suomeksi perustietoa aiheesta kiinnostuneille. Pohdin työssä myös olisiko tällaiselle materiaalille kysyntää tai tarvetta Suomessa.

Opinnäytetyön teoriaosuus käsittelee lyhyen historian katselmuksen lisäksi Japanin kirjastojen nykytilannetta koulutuksesta työtilanteeseen ja erityisolosuhteisiin. Kirjastojen tilannetta tarkastellessa opinnäytetyö keskittyy yleisten kirjastojen tilanteeseen, vaikka muitakin alueita sivutaan. Tutkimuksessa selvitettiin suomalaisten kirjastotyöntekijöiden mielikuvia Japanin kirjastoista Webropolilla toteutetun kyselyn avulla. Halusin saada mahdollisimman kattavan kuvan, joten kysely lähetettiin 40 yleiseen kirjastoon eri puolilla Suomea. Kysely oli auki kaksi viikkoa. Vastaajia ei erityisesti rajattu, vaan vastauksia toivottiin kaikilta kirjastossa työskenteleviltä ammattinimikkeestä riippumatta.

2 JAPANIN KIRJASTOT

2.1 Historia

Japanin vanhin kirjasto on perustettu 1700-luvun lopussa, mutta moderni kirjastojärjestelmä esiteltiin vasta 1800-luvun puolivälissä (Takayama 2001, 269). Ensimmäinen yleinen kirjasto perustettiin kuitenkin noin vuonna 1872 ja kaksikymmentä vuotta myöhemmin perustettiin Japan Library Association, jonka tarkoituksena on tuoda tunnetuksi kirjastoja ja kirjastolaisuutta Japanissa (Japan library association). Vaikka kirjastoilla oli suuri tarve henkilökunnan asianmukaiselle koulutukselle, ei vuosiin tehty asialle mitään. Vihdoin vuonna 1903 Japan Library Association aloitti ensimmäiset kahden viikon koulutukset henkilökunnalle (Takayama 2001, 269).

Vuoden 1950 kirjastolaissa kirjastot määrättiin ilmaisiksi ja verorahoilla tuettaviksi (Japan library association). Samassa laissa määrättiin, että ne kirjastoissa työskentelevät 4 500 henkilöä, joilla ei ollut kirjastoalan pätevyyttä, joutuisivat hankkimaan pätevyyden seuraavan viiden vuoden aikana. Sodan vaikutukset näkyivät kuitenkin edelleen, eivätkä kaikki päässeet osallistumaan tätä varten järjestettyihin kaksi kuukautta kestäviin koulutuksiin. Sen seurauksena tämän uudistuksenkin jälkeen kirjastoalalla työskenteli iso määrä epäpäteviä työntekijöitä (Welch 1997, 186).

Ensimmäinen virallinen kirjastoalan koulutusta tarjoava oppilaitos, Keion yliopisto, perustettiin 1951. Oppilaitoksen perustaja, Yukichi Fukuzawa, vieraili Amerikassa ja kirjoitti tutkimuksessaan kappaleen länsimaalaisten kirjastoista ja niiden toiminnasta (Welch 1997, 181). American Library Association auttoi Japanin kirjastoja kehittymään, ja yhdistyksen avustuksella Keion yliopistossa kävivät monet amerikkalaiset alan ammattilaiset pitämässä luentoja kirjastoalasta (Kishida). Ajankohdan huomioon ottaen on reilua sanoa, että Japanin kirjastot ovat ottaneet paljon mallia Amerikasta. Vuonna 1960 Keion yliopisto lisäsi opetusohjelmaansa kahden vuoden maisteritutkinnon (Ueda ym. 2005). Vaikka vuoteen 1963 mennessä kirjastoalan koulutus oli saatu leviämään muihinkin

kouluihin, kirjastoalan ammattilaiset olivat yhtä mieltä siitä, ettei koulutusta ollut saatu toteutettua oikeassa merkityksessä (Takayama 2001, 270).

Koska kirjastot eivät tarjonneet riittäviä tiloja lapsille, vuonna 1955 mukaan tulivat kotikirjastot. Liikkeen aloittivat kotiäidit, jotka halusivat antaa lapsilleen vaihtoehdon televisiolle. Kotikirjastot edesauttoivat lastenkirjastojen kehityksessä huomattavasti (Welch 1997, 96). 1960-luvun loppupuolella alkoi Japanin kirjastoissa tapahtua merkittävää kehitystä. Pitkästä historiasta huolimatta, vasta tuolloin kirjastot alettiin nähdä kulttuurisina järjestöinä (Librarianship in Japan, 27). Samoihin aikoihin kehittyivät myös palvelut ja mukaan pääsivät kirjastoautot, audiovisuaaliset materiaalit ja tietokoneet. Kotikirjastojen perustajien iloksi, myös erityisryhmille kuten lapsille ja vammaisille alettiin tarjoamaan kirjaston palveluita (Japan Library Association).

2.2 Kirjastot ja palvelut

Japanissa kirjastoa tarkoittava sana on Toshokan ja sellainen löytyy jokaisesta 50 000 asukkaan rajan ylittävästä kaupungista (Japan Library Association). Japanissa 100,000 asukasta kohden on 2,31 kirjastoa, kun taas Suomessa vastaava luku on 22,26 (Kishida). Rahaa uusien kirjastojen rakentamiseen tarvittaisiin kipeästi, mutta varoja ei saada, eikä uusia kirjastoja voida rakentaa. Welchin (1997, 90) mukaan mikäli Japanin kirjastojen tiloja vertaa esimerkiksi Amerikkaan tai Pohjois-Eurooppaan ovat Japanin kirjastot niiden standardeja huomattavasti alempana. Eli uusille kirjastoille ja uusille tiloille olisi tarvetta ja kysyntää.

Welchin (1997, 77–78) mukaan kirjastolaki määrää, että jokaisella kansalaisella, sijainnistaan huolimatta, pitäisi olla samat mahdollisuudet kirjastopalveluiden käyttöön. Hän kirjoittaa myös, että 90 % kaikista prefektuureista Japanissa ylläpitää kirjastoautoa ja sen palveluita varmuuden vuoksi, mikäli kirjoja pitää toimittaa johonkin heidän alueelleen. Hänen mukaansa kirjastoautot ovat onnistuneesti kasvattaneet kirjastojen käyttöä muokkaamalla mielikuvia. Ennen kirjastot nähtiin opiskelupaikkana, mutta kirjastoautojen myötä mukaan tuli myös mielikuva aikuisista käyttäjistä. Welchin mielestä kirjastoautopalvelut ovat myös johtaneet uusien sivukirjastojen ja jopa pääkirjastojen perustamiseen.

Kuten Suomessakin, Japanissa pyritään jatkuvasti saamaan kirjastoon asiakkaita. Welch (1997, 78–79) kertoo, että Maebashin kirjastonhoitajat halusivat houkutella asiakkaita myös lähellä asuvia ei-käyttäjiä. Heidät tavoitettiin Maebashissa käynnistettiin ohjelma, jossa asiakkaille toimitettiin haluamaansa materiaalia muutaman kerran kuukaudessa noin 40 jenin kuukausimaksua vastaan. Ohjelma oli suosittu ja idea levisi eteenpäin. Ohjelman laillisuudesta on kuitenkin herännyt epäilyjä, sillä kirjastolain mukaan palveluiden pitäisi olla maksuttomia.

Japanissa kirja-ala toimii eri tavalla kuin Suomessa. Welchin (1997, 26) mukaan kirjastot ostavat suurimman osan aineistostaan esimerkiksi paikallisista kirjakaupoista. Vain pieni osa hankinnoista tapahtuu kustantajan kautta. Toinen eroavaisuus Suomeen on se, että Japanissa kirjakaupoissa on käytössä konsignaatiokauppa, joka mahdollistaa myymättömien kirjojen palauttamisen kustantajalle. Welchin (1997, 92-93) mukaan noin pari kymmentä vuotta sitten Japanissa julkastiin 40 000–45 000 kirjaa vuosittain. Näistä kirjoista yleiset kirjastot ostivat kokoelmiinsa noin 20 %, eli keskimäärin 9 000 nimekettä.

2.3 National Diet Library

Kun Suomessa toimii Kansalliskirjasto, Japanissa vastaava laitos on National Diet Library eli Kokuritsu Kokkai Toshokan. Japan Library Associationin (Japan Library Association) mukaan National diet library perustettiin USA:n miehityksen aikana vuonna 1948. Heidän mukaansa siihen kuuluu kolme eri kirjastoa: Tokion pääkirjasto, Kiotossa sijaitseva Kansain sivukirjasto ja Tokiossa sijaitseva kansainvälinen lastenkirjallisuuden kirjasto. Yhtenä kirjaston päätehtävistä on auttaa hallituksen jäseniä lainsäädäntöön liittyvien asioiden kanssa esimerkiksi toimittamalla tarpeellisia analyyseja ja tietoa. Hallituksen jäsenien käyttöön on myös erilliset luku- ja tutkimushuoneet. Kirjastossa myös toteutetaan tutkimuksia hallituksen tarpeiden mukaan. Kuten meidänkin kansalliskirjastomme, National Diet Library on Japanin suurin kirjasto. Se kerää kaikki Japanin julkaisut, sekä korjaa ja säilöö kirjoja lähtien jopa edo-kaudelta, joka käsittää vuodet 1600-1868. National Diet Libraryssa on harvinaisten kirjojen kokoelman lisäksi myös historiallisten äänitteiden kokoelma. Harvinaislaatuiset tehtävät ja erikoinen

kokoelma vaativat omat turvallisuusjärjestelynsä. Rakennuksen sisäänkäyntejä vartioidaan ja hisseihin on liitetty kamerat. Henkilökunnan tiloihin ei hissi pääse ilman henkilökunnan välineistöä.

Yhtenä erona näissä kirjastoissa on asiakaskunta. Suomessa kotilainaan oikeuttavan kansalliskirjaston kirjastokortin voivat saada 15 vuotta täyttäneen Suomen kansalaisen lisäksi Helsingin yliopiston vaihto-opiskelijat ja vierailevat tutkijat. National Diet Libraryssa asiakkaiden ikärajaksi on määritetty 18 vuotta, eikä aineistoa kotilainata ollenkaan (National Diet Library 2013). Palveluita on saatavilla myös ilman rekisteröitymistä, mutta kaikkia National Diet Libraryn tarjoamia palveluita ja materiaaleja hyödyntääkseen rekisteröityminen on välttämätöntä. Myös kirjastokortti eroaa Suomen vastaavasta. Rekisteröitynyt asiakas saa kirjastokortin, joka on voimassa kolme vuotta rekisteröinnin jälkeen. Kortti täytyy kuitenkin uusia kolmen vuoden välein. Kortti pyydetään myös palauttamaan, mikäli se käy tarpeettomaksi. Kirjasto voi vaatia hukatusta tai vahingoittuneesta kortista hyvitystä. Mikäli ei kuitenkaan halua tehdä virallista rekisteröitymistä, pääsee kirjaston materiaaleja käyttämään yhden päivän käyttöön oikeuttavalla väliaikaiskortilla. Kortti pitää käytön jälkeen palauttaa tiskille, eikä sitä voi hyödyntää toisena päivänä (National Diet Library). Kirjastokortin hakeminen on hieman erilaista kuin Suomessa, jossa todisteeksi tiedoista riittää henkilöllisyystodistus tai esimerkiksi ajokortti. Japanissa vaaditaan, että henkilöllisyyden lisäksi paperissa on todistus osoitetiedoista. Tämä ei kuitenkaan tuota yhtään lisävaivaa, sillä Japanissa on ilmoittauduttava asuinalueensa maistraattiin aina muuttaessaan alueelle. Siellä heidän henkilökorttiinsa kirjataan uusi osoite ja päivämäärä, jolloin asukkuus alkoi. Eli erillistä todistusta ei tarvitse etsiä tai toimittaa, vaan asuinosoitteen ilmoittava henkilökortti löytyy jokaiselta Japanin kansalaiselta tai yli 90 päivää maassa oleilevalta ulkomaalaiselta.

National Diet Libraryn esitteen mukaan (2013) kokoelmaan kuuluu 10 096 114 kirjaa ja kokonaisuudessaan 39 430 946 nimikettä. Eli monikerroksisesta rakennuksesta tavaroiden varastosta noutaminen voisi muodostua hyvinkin työlääksi. Tässä asiassa kuitenkin helpottaa tekniikka, sillä lähimmäksi johdannossa mainittua robottia päästään National Diet Libraryssa. Halutuista kirjoista tehdään sähköinen noutopyyntö, jonka varastossa työskentelevä henkilö

käsittelee. Kirja noudetaan ja lähetetään sähköisellä hihnalla ylempiin kerroksiin, jossa kirja on noudettavissa tiskiltä. Vaikka Japanissa ollaan kirjastoissa kuvaamisen kanssa paljon tarkempia kuin Suomessa, National Diet Library oli opiskelijavaihtoni aikana ainoa kirjasto, joka kielsi kaiken kuvaamisen tiloissaan. Ohjeissa kerrotaankin, ettei kirjastoon saa viedä kameroita, audiolaitteita tai skannereita.

2.4 Koulutus

Japanissa yleisten kirjastojen kirjastonhoitajia kutsutaan nimellä shisho ja kirjastovirkailijoita kutsutaan nimellä shishoho. Nimellä shisho-kyoyu kutsutaan niitä kirjastonhoitajia, joilla on lisäksi pätevyys toimia opettajana. Shisho-kyoyu sertifikaatin saamiseksi pitää kuitenkin olla pätevyys toimia myös opettajana. Vuosittain Japanissa valmistuu yli 12 000 kirjastonhoitajaa ja yli 12 500 kirjastovirkailijaa, joiden osaaminen vaihtelee suuresti, ja jopa ammattilaiset myöntävät, että alalle valmistuu liikaa opiskelijoita puutteellisin taidoin (Miwa ym. 2006, 4).

Vaikka opetusta tarjotaan muuallakin, Japanin kolme kiintopistettä kirjastoalan opetuksessa ovat olleet Keion, Tokion ja Tsukuban yliopistot (Kishida). Japanissa voi opiskella kirjastoalaa pääaineena tai suorittaa kirjastoalalla työskentelyyn pätevöittävän sertifikaatin. Welchin (1997, 186) mukaan vuodesta 1994 lähtien kirjastoalan koulutusta on tarjottu 264 yliopistossa ja korkeakoulussa. Näistä 11 tarjoaa kirjastoalaa pääaineena ja 196 koulutusta, joka johtaa sertifikaattiin. Miwan ym. mukaan (2006, 15) huolimatta siitä, mitä reittiä valmistuu alalle, sertifikaatti on kaikille sama. Tämän takia Japanissa ei ole mitään standardia sille, minkä tasoiset tiedot ja taidot valmistuneilla on. Tilanteen parantamiseksi ehdotetaankin kirjastonhoitajan pätevyyden saaneille henkilöille järjestettäväksi koetta, jolla saadaan selville heidän tietonsa ja taitonsa taso. Virallisesta koulusta valmistuneiden ja vain sertifikaatin suorittaneiden kirjastolaisten välillä on alusta asti ollut kitkaa, koska Japanissa ei ole ollut tapana palkata kirjastoon kirjastoalan ammattilaisia (Takayama 2001, 270).

Kishidan (4-5) mukaan opiskelu on yksinkertaista. Useissa kolmannen asteen oppilaitoksissa on mahdollista suorittaa 24 creditin kurssi, jolla saa shishon työhön oikeuttavan sertifikaatin. Täten on mahdollista esimerkiksi suorittaa neljän vuoden historian opintojen aikana myös pätevyys toimia kirjastonhoitajana. Hänen mukaansa sertifikaatin voi hankkia myös opintojen ulkopuolella, sillä sitä tarjotaan myös intensiivisenä kesäkurssina. Silti edes opinnot eivät takaa työpaikkaa, sillä Japanissa ei valitettavasti tunnusteta kirjastonhoitajuuteen tarvittavia taitoja. Sen seurauksena kirjastoissa työskentelee paljon ihmisiä myös ilman sertifikaattia. Miwa ym. (2006, 6.) mukaan tutkimuksissa on selvinnyt, että suurin osa kirjastoalaa opiskelevista ei edes halua työskennellä kirjastoalalla, vaan ovat enemmänkin kiinnostuneita helposta kansallisesta sertifikaatista. Ammattilaisten mielestä kirjastoalan koulutus on liian rajallinen kaikkeen opittavaan nähden. Myös kurssien sisällöissä on päällekkäisyyksiä, eivätkä kurssien kaikki sisällöt ole välttämättä relevantteja kirjaston tarpeisiin nähden.

2.5 Palkka ja arvostus

Kuten koulutusta käsittelevässä kohdassa kerrottiin, Japanissa aivan liian moni saa valtuudet työskennellä kirjastossa. Vaikka Japanissa on 2 700 yleistä kirjastoa, vuonna 2003 vain 30 valmistunutta opiskelijaa sai työpaikan yleisistä kirjastoista (Miwa ym. 2006, 14). Japanissa valmistuu yli 12,000 kirjastonhoitajaa vuosittain, joten mahdollisuudet työllistymiseen eivät ole kehuttavia. Koska sertifikaatin hankkiminen on niin helppoa, ammatin arvostus on laskenut entisestään. Kirjastolaisia ei nähdä ammattilaisina, vaan enemmänkin ammattina, jonka hoitamiseen melkein kaikilla on pätevyys.

Vaikka Suomen palkkatilannetta on kirjastoalalla pidetty huonona, ei Japanissakaan ole ruusuilla tanssimista. Nykypäivänä on havaittavissa trendi siirtää kirjastojen johto ja hallinto ulkopuolisten yritysten käsiin, jolloin hintakilpailussa uhriksi joutuvat työntekijöiden palkat (Takeuchi 2014). Mikä sitten on toinen vaihtoehto hallinnon ulkoistamiselle? Ennen tätä trendiä kaupunki hoiti kokonaan itse kirjastojensa hallinnon. Takeuchin (2014) mukaan hyvänä puolena tässä tavassa on se, että työn saatuaasi sinulla on elinikäinen turva työpaikalle.

Hän kertoi myös, että yleinen käytäntö ja tavoite on ollut työskennellä elämässään ainoastaan yhdelle työnantajalle, ja työvuosien karttuessa kasvaa myös palkka. Welchin (1997, 191) mukaan perinteisesti Japanissa työyhteisö nähdään perheen jatkeena. Ryhmä menee yksilön edelle, eikä japanilainen halua rikkoa ryhmän harmoniaa. Japanilainen työyhteisö pitää yhtä ja työntekijöistä huolehditaan hyvin. Tällöin työntekijän odotetaan olevan uskollinen ja ahkera ja vastavuoroisesti työntekijä voi odottaa tasaisesti paranevaa palkkatilannetta ja huolenpitoa. Hyvinä aikoina kaikille työntekijöille jaetaan anteliaita bonuksia ja huonoina aikoina ketään ei irtisanota ilman kaikkien keinojen käyttämistä asian ratkaisemiseksi. Takeuchin (2014) mukaan huonona puolena on, että kaupungin työntekijät eivät työskentele ainoastaan yhdessä työpisteessä. Hän kertoi, että Japanissa arvostetaan kaiken tietämistä, josta johtuen kirjastoon palkattu työntekijä on hetken töissä kirjastossa, kunnes saa siirron muualle. Osasto voi olla mitä tahansa puutarhatöistä verohallintoon, eikä työntekijä saa itse päättää sijoituspaikkaansa. Toiveita voi esittää, mutta kaupungilla ei ole mitään velvoitetta toteuttaa niitä. Takeuchin mukaan, kun työntekijä on palkattu kirjastoon, sinne ei voida palkata uutta henkilöä korvaamaan verohallintoa harjoittelevaa työntekijää, vaan sinne siirretään jonkin muun osaston alainen. Onnellisissa tapauksissa työntekijä päätyy lopulta alkuperäiseen osastonsa. Kierron jälkeen kirjaston työntekijä osaa kuitenkin neuvoa asiakkaita myös ei niin perinteisissä kysymyksissä, kuten verohallintoon liittyvissä asioissa. Kuitenkin siihen asti kirjastossa työskentelee jälleen työntekijöitä ilman pätevyyttä. Kumpakin tapaa, sekä ulkoistamista että hallinnon hoitamista itse, löytyy Japanista edelleen. Vielä ei tiedetä, kumpi tapa tulee käytännöksi tulevaisuudessa.

Entä kirjastojen henkilökunta? Suomessa kirjastoasetuksessa määritellään, että kunnallisen kirjastolaitoksen henkilökunnasta vähintään 70 prosentilla pitää olla joko yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa suoritettu korkeakoulututkinto, ammatillinen perustutkinto, joka sisältää vähintään 35 opintoviikon kirjastoalan opinnot tai tieto- ja kirjastopalveluiden ammattitutkinto. Lisäksi vähintään 45 prosentilla henkilöstöstä pitää olla ensimmäisenä mainittu korkeakoulututkinto (6.6.2013/406. Valtioneuvoston asetus kirjastoista). Japanin kirjastolaissa kirjastojen henkilökuntaa koskevassa kohdassa määritellään vain, että kirjastonjohtajalla pitää olla kolmen vuoden kokemus kirjastonhoitajan tehtävistä

(Library law) Muusta henkiökunnasta ei mainita mitään. Sama toistuu yliopistomaailmassa. Japanissa yliopistokirjastoissa ei vaadita ammatillista koulutusta kirjaston työntekijöille, vain läpipääsy heidän omista testeistään riittää. Tämä on seurausta siitä, että nykyinen kirjastolaki on tarkoitettu lähinnä yleisille kirjastoille eikä näin ollen ole sopiva yliopistokirjastoiden käyttöön (Ueda, S. ym.). Siitä huolimatta akateemisissa kirjastoissa työskentelee suhteessa enemmän pätevyyden omaavia työntekijöitä, kuin julkisissa kirjastoissa (Miwa ym. 2006, 6).

Koska japanilaiset eivät arvosta suoraa puhetta rahasta ja kiusaantuisivat palkkaa koskevista tarkoista numeroista, päätin verrata Suomen ja Japanin palkkaa elämisen näkökulmasta. Suomessa kirjastonhoitajan palkka oli vuonna 2009 arvioitu viiden vuoden kokemuksen omaavalle työntekijälle 2000-2035 euroa kuukaudessa (Akavalaiset työmarkkinat 2009, 37). Tällä pystyisi yksinhuoltaja Suomessa elättämään itsensä ja lapsensa, vaikka se ei ylellisyyttä olisi. Institute of Developing Economies kirjastossa työskentelevän Okubon (2013) mukaan Japanissa kirjastonhoitajan palkalla on mahdollista elättää itsensä, mutta yksinhuoltaja ei palkalla pärjäisi. Hänen mukaansa erityiskirjastoissa, kuten valtion tukemassa Institute of Developing Economiesissa palkka on parempi, mutta yleisten kirjastojen työntekijöillä ei palkka riittäisi ilman puolison rahallista tukea.

2.6 Maanjäristykset

Japanin kirjastoilla on omat haasteensa luonnonvoimien kanssa verrattaessa Suomeen. Meillä ei maanjäristyksiä esiinny, mutta Japanissa ne ovat arkipäivää. Silloin tällöin kuitenkin tapahtuu jotain suurempaa, joka vaikuttaa myös kirjastojen toimintaan. Tästä surullinen esimerkki on vuoden 2011 maanjäristys ja sitä seurannut tsunami, jonka seurauksista myös Suomessa luettiin lehdistä. Järistys oli voimakkuudeltaan 9 magnitudia.

Koska maanjäristykset ovat niin yleisiä, pitää niihin tietenkin varautua. Vuoden 2011 jälkeen monet kuitenkin paransivat suojauksiaan entisestään. Naganon (2013) mukaan National Diet Library asennutti uusia vahvikkeita rakennuksen perustaan. 1,8 miljoonaa kirjaa vahingoittui ja tippuneiden kirjojen määrä oli sen verran suuri, että koko henkilökunta kutsuttiin töihin. Maanjäristyksen seurauksena

myös lastenkirjastoon alettiin suunnitella uudistuksia. Tuhoja aiheutui myös muissa kirjastoissa, sillä Chiban prefektuurin keskuskirjastossa hajosi 21 lasiikkunaa, rakennuksen betoni sekä halkeili että tippui palasina ja noin 12,000 kirjaa putosi hyllyistään. Sivukirjastossa rakennus, parkkipaikka ja vesitankki vahingoittuivat. 75,000 kirjaa tippui hyllyistään ja 170 vahingoittuivat ja hajosivat (Japan Library Association). Okubon (2013) mukaan Institute of Developing Economies kärsi kirjojen tippumisesta, joka harvinaisia materiaaleja säilyttävässä kirjastossa ei ole toivottua. Vahinkojen korjaamiseen on määrätty erityinen budjetti, eikä vierailuhetkenä kaikkia kirjoja ollut saatu vielä korjattua. Nämä esimerkit ovat melko kaukana itse tapahtumapaikasta, joten myös vahinkojen laajuus on aivan eri tasolla. Esimerkiksi Rizen-Takadan kirjasto tulvi kattoon asti (Miura 2011).

Japan Library Association on ollut mukana auttamassa järistyksen uhreja omalla kirjamaisella tavallaan. Evakuointialueelle lähetettiin kirjastoauto ja vapaaehtoiset ovat korjanneet aineistoa työpajoissa (Miura 2011). He myös järjestivät ohjelman nimellä "help toshokan", eli "auta kirjastoa", jonka toimesta vapaaehtoiset vierailivat useissa päiväkodeissa, kouluissa ja kirjastoissa Kesennuman kaupungissa. Projekti toimitti alueelle noin 3,000 kuvakirjaa ja järjestivät lapsille sopivaa ohjelmaa turvapaikassa (Situation raport)

3 TUTKIMUS

3.1 Tutkimusongelma ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaisia mielikuvia suomalaisilla kirjastoalan ammattilaisilla on Japanin kirjastoista ja kuinka ne vastaavat todellisuutta. Selvitettäviä asioita ovat myös, mihin nämä mielikuvat perustuvat, millainen Japanin kirjastojen nykytilanne on ja miten näiden maiden kirjastot pärjäävät vertailussa keskenään. Tutkimus vastaa siis kysymyksiin, mitkä ovat Suomen kirjastolaisten mielikuvat ja mielipiteet Japanin kirjastoista ja miten ne vastaavat todellisuutta.

Aiheesta ei ole materiaalia suomeksi, joten opinnäytetyön on tarkoituksena tarjota suomeksi perustietoa Japanin kirjastoista kiinnostuneille. Samalla pyritään selvittämään, olisiko Suomessa tällaiselle materiaalille tarvetta tai kiinnostusta.

3.2 Kyselytutkimuksen menetelmät

Kyselyssä oli piirteitä sekä määrällisestä eli kvantitatiivisesta, että laadullisesta eli kvalitatiivisesta tutkimuksesta. Heikkilän (2008, 16–17) mukaan kvantitatiivinen tutkimus sisältää usein valmiit vastausvaihtoehdot. Sen avulla saadaan kartoitettua nykytilannetta, mutta ei vastausten takana olevia syitä. Kvalitatiivinen tutkimus taas auttaa ymmärtämään syyt päätösten takana. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää suomalaisten kirjastoammattilaisten mielikuvia Japanin kirjastoista ja saada selville, kuinka ne vastaavat todellisuutta ja mihin ne perustuvat. Kyselyssä oli sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä. Vehkalahden (2008, 24–25) mukaan avoimiin kysymyksiin vastataan vapaamuotoisesti kun taas suljetuissa kysymyksissä vastausvaihtoehdot ovat valmiina. Hänen mukaansa avovastauksissa on mahdollista saada tutkimuksen kannalta tärkeää tietoa, jota ei välttämättä muuten havaittaisi lainkaan. Sellaisia tapauksia ovat esimerkiksi, kun vastausvaihtoehtoja ei haluta rajata tai kaikkia mahdollisia vastauksia ei voida luetella. Vehkalahden (2008, 17–19) mukaan kyselytutkimuksessa mielipiteiden,

arvojen ja asenteiden mittaaminen on monimutkaista. Hänen mukaansa ilmiöitä mitattaessa on ensin määriteltävä tarkasti, mitä asioita mitataan ja miten.

Tässä kyselyssä haluttiin vastaajien kertovan mielipiteensä kahdella eri tavalla. Ensimmäisenä keinona toimivat väitteet, joihin vastaajien piti määritellä olevansa joko täysin samaa mieltä, melko samaa mieltä, hieman eri mieltä tai täysin eri mieltä. Toisena keinona käytettiin avoimia kysymyksiä, joissa vastausvaihtoehtoja ei haluttu rajata. Mielikuvia selvittäessä ei voida luetella kaikkia mahdollisia vastausvaihtoehtoja, eikä vastausta haluttu johdatella mihinkään suuntaan. Kysely sisälsi myös kysymyksen siitä, mihin vastaajan mielestä hänen mielikuvansa perustuvat. Tässä osiossa johdateltiin antamalla esimerkkejä, kuten uutiset, kokemus ja kirjallisuus, näyttämään, millaisia vastauksia toivottiin. Tällä pyrittiin estämään vastaukset "en osaa sanoa".

Vilkan (2005, 74) mukaan kyselytutkimuksessa hyvänä puolena on se, että vastaajia ei voida erotella vaan he jäävät tunnistamattomiksi. Tässä tutkimuksessa haluttiin selvittää koko Suomen mielikuvia eikä lajitella vastauksia asuinpaikan perusteella. Maakuntaa kysyttiin tutkimuksessa, jotta saadaan selville kuinka kattavasti vastauksia saatiin. Vastauksia ei kuitenkaan voida yhdistää siihen, mistä maakunnasta vastaus on saapunut.

Kysely oli auki lokakuun lopussa kahden viikon ajan. Se lähetettiin 40 satunaisesti valittuun kirjastoon ympäri Suomea. Se lähetettiin sähköpostin välityksellä ja saatteessa pyydettiin mahdollisimman montaa ja pikaista vastausta. Jotta kyselyn levittäminen ja koko henkilökunnan vastaaminen olisi mahdollisimman vaivatonta, kyselyyn luotiin yksi linkki, jonka kautta kaikki pääsivät vastaamaan kyselyyn. Samaa linkkiä voitiin välittää oman talon henkilökunnan lisäksi myös esimerkiksi sivukirjastoihin. Kysely toteutettiin Webropolilla tehdyllä kyselylomakkeella (liite 1).

4 TULOKSET

4.1 Kyselyn tulokset

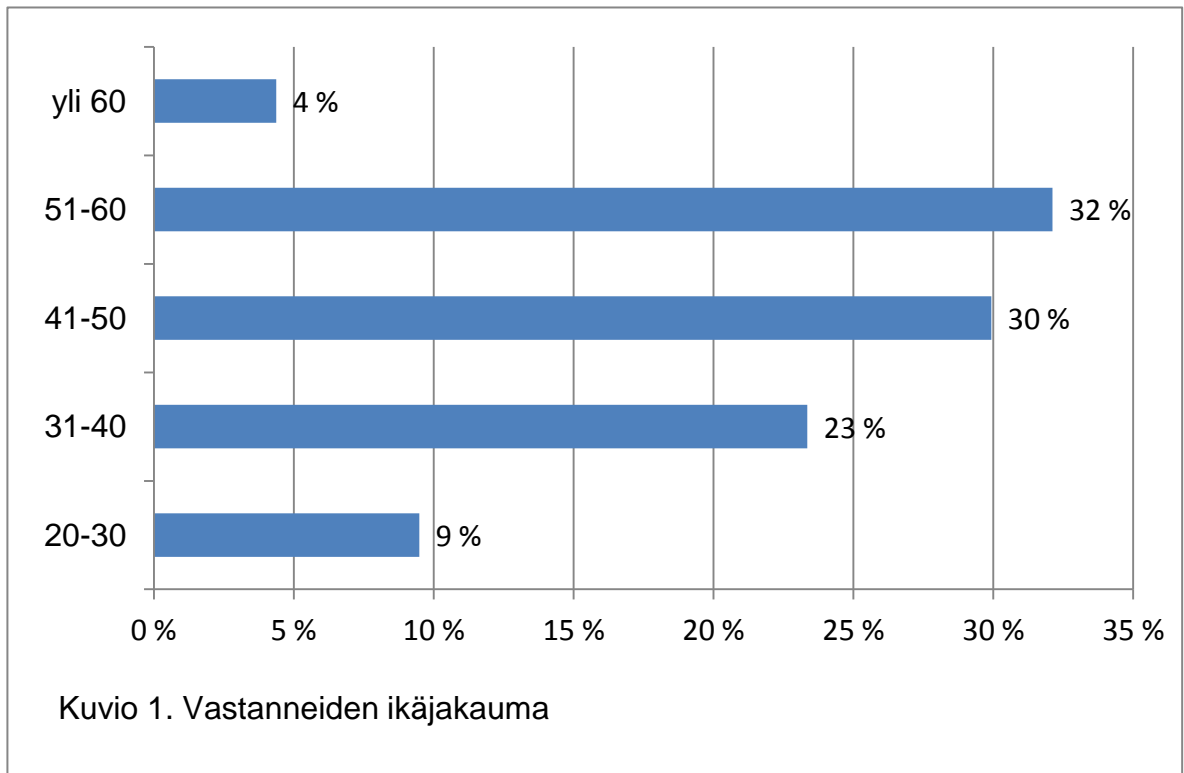
Kyselyssä käytettiin yhtenä keinona mielikuvien mittaamiseen väittämiä. Kyselyssä oli kahdeksan aihetta koskevaa väitettä ja vastaajia pyydettiin vastaamaan ovatko he väittämästä täysin samaa mieltä, melko samaa mieltä, hieman eri mieltä vai täysin eri mieltä. Tässä ei ollut mahdollista vastata "en osaa sanoa". Jokaisen väittämän kohdalla enemmistö oli valinnut olevansa joko hieman eri mieltä tai melko samaa mieltä. Vain harva oli vastannut ääripään mukaan. Tässä luultavasti näkyy jälleen se vastauksissakin korostettu asia, ettei asiasta tiedetä juuri lainkaan. Vastaajat eivät ole halunneet vastata ääripään mukaan. Avoimien kysymysten vastauksista päätellen "en osaa sanoa" olisi ollut melko suosittu vastausvaihtoehto. Tutkimus ei kuitenkaan pyrkinyt kartoittamaan vastaajien tietämystä aiheesta vaan nimenomaan siihen liittyviä tuntemuksia ja mielikuvia.

4.1.1 Taustatiedot

Taustatiedoissa kysyttiin vastaajien ikää, sukupuolta ja ammattinimikettä. Lisäksi kysyttiin maakuntaa, jotta saadaan selville, kuinka kattavasti saatiin vastauksia eri puolilta Suomea. Kyselyä ei lähetetty Ahvenanmaalle, mutta kaikista muista maakunnista vastauksia saatiin, vaikka eroa suurimman ja pienimpien välillä olikin suuresti. Yhteensä vastauksia saatiin 137 kappaletta. Eniten vastauksia tuli Pohjois-Pohjanmaalta, 22 kappaletta. Vähiten edustettuina olivat Keski-Suomi, Kanta-Häme ja Etelä-Pohjanmaa, joista kaikista saatiin ainoastaan kaksi vastausta. Muut sijoittuivat melko tasaisesti näiden välille, joten voidaan todeta kyselyn kattaneen koko Suomen Ahvenanmaata lukuun otaamatta.

Vastaajien sukupuolijakauma oli ennalta arvattava. Enemmistö 137 vastaajista eli 111 (81 %) oli naisia. Miehiä taas oli 26 (19 %). Ainoa yllätys oli, että kysely oli tavoittanut näinkin monta miestä.

Kuten kuviosta 1 ilmenee, ikäjakauma oli monipuolinen. Nuorin vastaaja oli 24-vuotias ja vanhin 63-vuotias. Yli 60-vuotiaita oli vastanneista 6 eli 4 %. Seuraavaksi vähiten vastaajia löytyi 20–30-vuotiaista, joita oli 13 vastaajaa eli 9 %. 31–40-vuotiaita oli 32 eli 23 % kaikista vastaajista, kun taas 41–50-vuotiaita oli 41 eli 30 %. Suurimpana ryhmänä olivat 51-60-vuotiaat, joita oli 44 vastanneista eli 32 %.

Viimeisenä taustatietoja selvittävänä kysymyksenä oli vastaajien ammattinimike. Eniten edustettu ammattinimike oli kirjastovirkailija, joita löytyi 29 % (40) vastaajista. Kirjastonhoitajia oli 25 % (34). Osastonhoitajia oli 9 % (13) ja kirjastonjohtajia oli 9 % (12). Kirjastosihteeireitä oli vastanneista 1 % (1) samoin kuin kirjastotoimenjohtajia myös 1 % (1).

Yhtenä vastausvaihtoehtona oli kohta "muu", jonka valitsemista pyydettiin perustelemaan seuraavassa kohdassa. Näitä vastauksia oli 26 % vastanneista (36). Tämä kohta sisälsi informaatikot, joita oli 10 kappaletta. Lisäksi tästä kohdasta löytyivät seuraavat ammattinimikkeet: toimistosihteerä (2), osastonjohtaja (1), järjestelyapulainen (2), palvelupäällikkö (3), lähikirjastonhoitaja (1), kirjastoauton virkailija-kuljettaja (3), kirjastoautonvirkailija (1), virastomestari (1),

erikoiskirjastonvirkailija (2), erikoiskirjastonhoitaja (2), kirjastoavustaja (1), palveluesimies (1), lasten ja nuorten kirjastopalveluiden palvelupäällikkö (1), projektisihteeri (1), vahtimestari ja lastenosaston virkailija (1) ja palveluvastaava (1). Valitettavasti edellä mainittujen lisäksi yksi henkilö ei selventänyt valintaansa.

4.1.2 Väittämät

Vastauksia kyselyyn saatiin 137 kappaletta. Tässä kohdassa esitellään vain kyselystä saadut tulokset. Niitä koskevat analyysit ja pohdinnat löytyvät kohdasta 4.2 Mielikuvien vertaaminen todellisuuteen.

Ensimmäinen väite koski kirjastojen edistysellistyyttä. Väite oli, että Japanin kirjastot olisivat edistyneempiä kuin Suomen kirjastot. Tässä väittämässä käytetyllä sanalla "edistyneempiä" tarkoitetaan kokonaisuutta, eli sitä, kumman maan kirjastot toimivat sujuvammin, kumpi on kehityksessä edellä tai kehittyneempi. Tämä kategoria sisältää myös teknologisen kehityksen ja teknologian käytön kirjastoissa. Japania pidetään melko teknologisesti kehittyneenä maana, ja se näkyi myös avointen kysymysten vastauksissa. 58 % (79) vastasi olevansa hieman eri mieltä ja 9 % (13) vastaajista olivat täysin eri mieltä. Yllättäen 29 % (40) vastaajista olivat melko samaa mieltä ja vain 4 % (5) vastasi olevansa täysin samaa mieltä väitteen kanssa. 67% (92) vastaajista pitivät Suomen kirjastoja edistyneempinä kuin Japanin kirjastoja ja 33 % (45) pitivät Japanin kirjastoja edistyneempinä.

Toinen väite oli, että Japanissa arvostettaisiin enemmän kirjastoja ja kirjastolaisuutta kuin Suomessa. Lahtisen (2010, 9) mukaan kirjastot ovat suosittuja Suomessa. Suomalaiset ovat ylpeitä kirjastoistaan ja arvostavat niitä, vaikka kirjastoista onkin tullut itsestäänselvyys. Kirjastojen arvostamisen olen myös itse nähnyt harjoitteluideni aikana. Etukäteen oletin, että kaikki pitäisivät kirjastoja ja kirjastolaisuutta arvostetumpana Suomessa kuin Japanissa. Yllätyksekseni tämä ei kuitenkaan ollut aivan itsestään selvää. Kumpikin ääripää oli vähäisesti edustettuna, täysin eri mieltä oli 7 % (9) vastaajista kun taas täysin samaa mieltä väitteestä oli 2 % (3) vastaajista. Hieman eri mieltä sai eniten kannatusta, sen valitsi 53 % (73) vastaajista. Melko samaa mieltä oli 38 % (52).

Tästä päätellen asia ei ollutkaan niin itsestäänselvää vastaajille. Lopputuloksena vastaajien mielestä Suomessa arvostetaan enemmän kirjastoja ja kirjastolaisuutta kuin Japanissa.

Seuraavassa kohdassa väitettiin, että Japanissa olisi parempi palkkatilanne kirjastoalalla. Kahden aiemman väittämän vastaukset olivat yllättävän tasaväkisiä, mutta tämän väitteen kohdalla tilanne oli selkeämpi. 4 % (6) vastasi olevansa väitteestä täysin samaa mieltä, 22 % (30) melko samaa mieltä, 58 % (79) hieman eri mieltä ja 16 % (22) täysin eri mieltä. Lopputuloksena 26 % (36) vastaajista olivat väitteen kanssa samaa mieltä. Loput 74 % (101) vastaajista pitivät Suomen palkkatilannetta parempana.

Neljäntenä väitteenä oli, että Japanissa tutkinto parantaisi työllistymismahdollisuuksia enemmän kuin Suomessa. Tässä kohdassa palattiin tasaväkisempiin tuloksiin. 10 % (14) oli täysin samaa mieltä väittämästä ja 51 % (70) oli melko samaa mieltä. Toisella kannalla 34 % (46) oli hieman eri mieltä ja loput 5 % (7) oli täysin eri mieltä. Loppuasetelmana 61 % (84) vastaajista uskoivat tutkinnon parantavan työllistymismahdollisuuksia enemmän Japanissa kuin Suomessa. Toista mieltä oli 39 % (53) vastaajista.

Seuraava väite oli, että Suomen yleisissä kirjastoissa olisi turvallisempi työtilanne kuin Japanissa. Tällä kerralla 10 % (14) vastaajista oli väitteestä täysin samaa mieltä ja 35 % (48) melko samaa mieltä. 47 % (64) vastaajista oli hieman eri mieltä, kun taas 8 % (11) vastaajista oli väitteestä täysin eri mieltä. Lopputuloksena 45 % (62) taipuivat olemaan väitteestä samaa mieltä ja 55 % (75) eri mieltä.

Väitteeseen "Suomessa on helpompi saada pätevyys kirjastossa työskentelyyn" vastattiin yllättävän tasaisesti. Täysin samaa mieltä sai 9 % (12) äänistä ja hieman samaa mieltä 45 % (61). Hieman eri mieltä olivat 41 % (56) vastaajista ja täysin eri mieltä 6 % (8). Lopputulos oli melko tasainen, väitteen puolesta olivat 53 % (73) ja väitettä vastaan olivat 47 % (64) vastaajista.

Väite "Japanissa kirjaston työntekijöiden osaaminen vaihtelee enemmän kuin Suomessa." Sekin sai yllättävän tasaisen vastaanoton. Tässä kohdassa täysin samaa mieltä sai kannatusta 7 % (9) ja melko samaa mieltä 52 % (71) verran.

Vastakkaisella puolella täysin eri mieltä sai 2 % (3) vastauksista ja hieman eri mieltä 39 % (54). Enemmistön mielestä väite on oikein ja Japanin kirjastoissa osaaminen vaihtelee enemmän kuin meillä Suomessa. Väitteen kanssa samaa mieltä oli 58 % (80) vastaajista ja vastaan 42 % (57).

Viimeinen väite oli, että Japanin kirjastoissa työskentelisi ihmisiä ilman pätevyyttä. Täysin samaa mieltä oli 5 % (7) ja melko samaa mieltä 38 % (52) vastaajista. Täysin eri mieltä oli 11 % (15) ja hieman eri mieltä oli 46 % (63) vastaajaa. Enemmistön mielestä Japanin kirjastoissa ei työskentele ihmisiä ilman pätevyyttä. 57 % (78) vastaajista oli väitettä vastaan ja 43 % (59) vastanneiden mielestä väite piti paikkansa.

4.1.3 Avoimet kysymykset

Suosituin vastaus avoimiin kysymyksiin oli ehdottomasti, ettei mielikuvia ole. Näitä vastauksia oli yhteensä 59. Osa mainitsi samassa syyn, joita oli esimerkiksi, ettei mielikuvia ole voinut syntyä kun ei aiheesta ole tietoa tai ei koskaan ole Japanissa vieraillut. Monet sanoivat ettei Japanin kirjastoista ole näkynyt mitään uutisissa tai kirjastoalan ammattilehdissä. 4 eri vastauksessa pohdittiin, onko Japanissa yleisiä kirjastoja lainkaan ja 4 epäili yleisiä kirjastoja olevan lukumäärältään melko vähäisesti.

Mikäli niin sanottuja mielikuvittomia vastauksia ei lasketa mukaan, eniten mainintoja löytyi teknologista kehitystä koskien. Näitä mainintoja oli yhteensä 21 kappaletta, ja niissä käsiteltiin esimerkiksi itsepalvelua. Myös sana "moderni" toistui vastauksissa 11 kertaa. Myös maiden kirjastojen tasoa vertailtiin keskenään. Näitä asioita pohdittiin yhdeensä 15 vastauksessa. Nämä mielikuvat kuitenkin vaihtelivat suuresti. 10 vastaajaa oli sitä mieltä, että Japanin kirjastot eivät yletä Suomen vastaavien tasolle. 4 oli sitä mieltä, että molempien maiden kirjastot ovat melko samanlaisia keskenään ja vain 1 oli sitä mieltä, että kirjastot olisivat parempia Japanissa. Sähköistä aineistoa ajateltiin olevan tarjolla runsaasti verrattuna Suomeen. Ne mainittiin yhteensä 7 kertaa. Näiden lisäksi yksittäisiä mainintoja keräsivät esimerkiksi korrektiut, hiljaisuus ja monipuolisuus

Toinen avoin kysymys käsitteli sitä, mihin nämä mielikuvat vastaajien itsensä mielestä perustuvat. Kysymyksessä annettiin esimerkeiksi mahdollisista lähteistä uutisointi, elokuvat, kokemus ja sarjakuvat. Vastauksissa toistuivat annetut esimerkit, mutta ne eivät olleet ainoita vastauksia. Tässä kohdassa kokemuksella tarkoitetaan itse koetun lisäksi myös muiden kokemaa. Esimerkiksi vastausten joukossa oli tapaus, jossa tytär oli vierailut Japanissa ja vastaaja on luonut mielikuvansa hänen kertomuksiinsa perustuen. Tällaisia tapauksia oli 13, eli hieman enemmän kuin niitä, jotka vastasivat vierailleensa Japanissa jossain vaiheessa elämäänsä.

Yllättävän monet eivät osanneet tai halunneet perustella mielikuviansa perustaa. Tällaisia vastauksia, joista oli mahdotonta saada mitään irti, oli 48. Useissa näissä vastauksissa oltiin joko jätetty kenttä tyhjäksi, sanottiin, ettei mitään mielikuvaa ole tai todettiin, ettei aiheesta ole näkynyt uutisia. Monissa oli havaittavissa melko negatiivinen suhtautuminen koko kysymykseen ja muutamassa sanottiin suoraan, ettei asia kiinnosta lainkaan. Hetken pohtimisella ja kysymyksen lukemisella olisi varmasti saatu vastattua edes jotain, minkä takia kuvittelee Japanin kirjastojen olevan esimerkiksi hiljaisia. Onneksi kuitenkin loput olivat vastanneet tavalla, josta sai edes hieman käsitystä siitä, mihin suomalaisten kirjastoalalla työskentelevien ihmisten mielikuvat perustuvat.

Vastaajista 32 perustivat mielikuvansa tietoon Japanin kulttuurista tai yhteiskunnasta. Näihin vastauksiin sisältyivät asioita, kuten tietoa japanilaisesta työkulttuurista, väenpaljoudesta ja kirjastoista nähdyt kuvat. Tämän jälkeen toiseksi suurimmaksi vaikuttajaksi paljastui uutisointi ja media. Näitä vastauksia oli 30 kappaletta.

Aluksi oletin, että anime ja manga oltaisiin mainittu useammassakin vastauksessa, mutta vain 7 vastanneista mainitsi niiden olleen osana vaikuttamassa mielikuviansa. Tämän lisäksi yksi henkilö kyllä mainitsee animen ja mangan olemassaolon, mutta jatkaa, ettei hän henkilökohtaisesti sellaisia lue. Toinen yllättäjä oli kirjallisuus. Suomessa japanilainen kirjallisuus ei ole kovin hyvin ollut esillä, satunnaisia tilanteita lukuunottamatta. Kuitenkin 7 ihmistä mainitsi kirjallisuuden olevan osatekijä mielikuvansa perustana. Erityisesti vastauksissa nousi esille Haruki Murakamin teos *Kafka rannalla*, jossa yksi hahmoista on

kirjastonhoitaja. Populaarikulttuuri oli esillä myös elokuvien ja television muodossa. 13 vastaajaa mainitsi elokuvat ja 4 television. Lisäksi eräs vastaaja kertoi nähneensä aiheesta dokumentin.

4.2 Mielikuvien vertaaminen todellisuuteen

Vastauksista kävi ilmi, että mielikuvia Japanin kirjastoista todellakin on laidasta laitaan. Kuinka todenmukaisia nämä suomalaisten mielikuvat sitten olivat?

Väittämistä selvisi, että suomalaiset pitävät omaa kirjastolaitostaan edistyneempänä kuin Japanin vastaavaa. 67 % (92) vastaajista taipui Suomen kannalle ja 33 % (45) vastaajista pitivät Japanin kirjastoja edistyneimpinä. Yhtenä syynä tähän voi olla se, että sana "edistyneempiä" kattaa niin monta eri asiaa. Lisäksi Lahtisen (2010, 9) mukaan suomalaiset arvostavat ja ovat ylpeitä kirjastoistaan. Tämä lausunto totta kai sisältää myös kirjastoalan ammattilaiset, joille tämä kysely oli kohdistettu. Avoimien kysymysten vastauksissa osa vastaajista päätteli, että tuskin japanilaiset kirjastot mitenkään erikoisia ovat, koska niistä ei juuri voi lukea esimerkiksi ammattilehdistä. Osa vastaajista pohti myös, ovatko Aasian maat olleet IFLA:ssa esillä. Kun vastakkain asetellaan kirjastolaitos, josta et koskaan ole kuullut mitään ja oma kirjastolaitos, josta olet ylpeä ja jonka kehityksessä saat olla mukana, on vastaus aivan selvä. Tietenkin sitä hyväksi todettua mallia pidetään parempana kuin sitä, josta ei tiedetä mitään. Japania edistyneempänä pitäneet 33% (45) vastaajista ei kuitenkaan ole aivan mitätön määrä. Tämä voi selittyä esimerkiksi avoimista kysymyksistä ilmi käyvällä teknologisella kehityksellä.

Avoimissa kysymyksissä 21 vastaajaa mainitsi mieltävänsä Japanin kirjastot melko teknisiksi paikoiksi, joista kaikkiin toimintoihin löytyy laite. Myös itsepalvelu ja automaatit mainittiin. Siihen suuntaan kirjastojen kehitys on menossa, ja nämä asiat mielletään sisältyvän sanaan edistynyt. Sähköiset aineistot ja e-kirjat mainittiin vastauksissa 7 kertaa. Japani mielletään usein olevan teknologiassa kaikkia muita edellä. Myös omaksi yllätyksekseni sähkökirjat eivät kuitenkaan ole ottaneet tuulta siipiensä alle. Tähän on monta syytä, mutta yksi niistä on se, että japanilaiset pitävät tuotteistaan fyysisinä. Toisena on se, että Japanin e-kirjojen

markkinat ovat hyvin epävakait, eikä e-kirjoja nähdä pysyvinä tuotteina. Ne voivat kadota, eikä niiden lataamisoikeus ole pysyvää (Akimoto, 2014). E-kirjoilla ei siis ainakaan vielä mene kovin hyvin Japanin maaperällä. Oletin teknologian olevan vastauksissa läsnä enemmänkin, mutta 21 vastausta on jo melko suuri määrä jos otetaan huomioon, että 59 vastaajaa eivät mielikuviaan avoimissa kysymyksissä paljastaneet. Se on kuitenkin 27 % niistä vastaajista, jotka kohtaan vastasivat toivotulla tavalla. Entä pitävätkö nämä edellä mainitut mielikuvat paikkansa? Opiskelijavaihdossani vierailin Takeuchin (2014) mukaan maan parhaimpiin kuuluvissa kirjastoissa. Pääsin kiertämään julkisen puolen lisäksi henkilökunnan työtiloissa ja varastoissa, mutta vastoin odotuksiani kirjastoissa ei ollutkaan teknologiaa sen enempää kuin meillä Suomessakaan. Ainoa erikoinen teknologinen väline oli kirjojen puhdistamiseen tarkoitettu kaappi. Siispä tässä tapauksessa 67 % (92) enemmistö oli oikeassa.

Kuten aikaisemmassa kappaleessa todettiin, Lahtisen (2010, 9) mukaan suomalaiset arvostavat kirjastojaan. Tätä aihetta koskien kyselyssä oli väittämä, että Japanissa arvostettaisiin enemmän kirjastoja ja kirjastolaisuutta kuin Suomessa. Tuloksissa kummankaan ääripään vastausvaihtoehto ei ollut kovin monilukuinen. Täysin eri mieltä olivat 7% (9) vastaajista ja täysin samaa mieltä olivat vain 2 % (3) vastaajista. Suositummiksi vaihtoehtoisiksi osoittautuivat lievemmat vaihtoehdot: melko samaa mieltä, joka sai 38 % (52) vastauksista ja hieman eri mieltä, joka keräsi 53 % (73) vastauksista. Ilmeisesti tämä väite ei ollut itsestäänselvää, vaan herätti epäilyjä suurimmassa osassa vastaajista. Pienellä erolla Suomi kuitenkin selviytyi voittajaksi. Japanin kannalla olivat 40 % (55) vastaajista ja Suomen kannalle taipuivat 60 % (82) vastaajista. Mielestäni tässä tapauksessa enemmistön mielikuvat vastaavat todellisuutta. Japanissa aivan liian moni saa pätevyyden toimia kirjastoalalla, ja se on syönyt myös alan uskottavuutta. Joka toisella tuntuu olevan valtuudet toimia kirjastossa. Kirjastolaisuutta itsessään ei juuri arvosteta, vaan kaiken tietäminen on tavoiteltava asia. Kirjastolaiset joutuvat esimerkiksi työskentelemään myös muissa kaupungin toimipisteissä kirjaston lisäksi (ks. palkka ja arvostus, 13-15).

Jos arvostusta käsittelevä väite sai melko tasaiset vastaukset, palkkatilannetta koskeva väite ei. Vastaajista 26 % (36) mielestä Suomessa olisi parempi

palkkatilanne kun taas 74 % (101) vastaajista ajatteli Japanissa tilanteen olevan parempi. Suomessa on yleisesti tiedossa, etteivät kirjastoalan palkat päästä huimaa. Monet sanovatkin, että kirjastoalalle tullaan kutsumuksen, ei rahan vuoksi. Elisa Saariketun (2012, 73-74) pro graduun haastatelluista kirjastoalalla työskentelevistä miehistä 55 % oli harkinnut alan vaihtoa. Merkittävimmäksi syyksi tähän vastaajat olivat ilmoittaneet huonon palkan. Suomessa kirjastonhoitajan palkka oli vuonna 2009 arvioitu viiden vuoden kokemuksen omaavalle työntekijälle 2000-2035 euroa kuukaudessa (Akavalaiset työmarkkinat 2009, 37). Millainen tilanne sitten on Japanissa? Okubon (2013) mukaan kirjastonhoitajan palkalla on mahdollista elättää itsensä, mutta yksinhuoltaja ei palkalla pärjäisi. Hänen mukaansa erityiskirjastoissa, kuten valtion tukemassa Institute of developing economiesissa palkka on parempi, mutta yleisten kirjastojen työntekijöillä ei palkka riittäisi ilman puolison rahallista tukea (ks. palkka ja arvostus, 13-15). Tässä tapauksessa siis enemmistön mielestä Japanissa olisi parempi palkkatilanne, mutta todellisuudessa asia on toisin päin. Suomessa yksinhuoltajan on mahdollista pärjätä kirjastoalan palkalla, vaikka se ei todellakaan olisi ruusuilla tanssimista.

Yksi väitteistä oli, että Japanissa kirjastoalan tutkinto parantaisi työllistymismahdollisuuksia enemmän kuin Suomessa. 61 % (84) vastaajista olivat samaa mieltä väitteestä ja 39 % (53) mielestä väite olisi väärässä ja tutkinnolla olisi enemmän painoarvoa Suomessa. Tähän samaan aiheeseen liittyi myös toinen väite, jossa esitettiin, että Suomessa olisi helpompi saada pätevyys kirjastoalalla toimimiseen kuin Japanissa. 53 % (73) uskoi väitteen pitävän paikkansa. 47 % (64) taas olivat sitä mieltä, että Japanissa olisi helpompi saada pätevyys. Japanissa kirjastoalalle on mahdollista opiskella monien eri tapojen avulla. Eri paikoista valmistuneiden taidot ja tiedot vaihtelevat suuresti. Japanissa on mahdollista suorittaa pääaineenaan kirjastoalan opintoja, mutta paljon helpompi reitti kirjastoalalle on sertifikaatin hankkiminen lyhyellä kurssikokonaisuudella. Sertifikaattiin johtavia kursseja järjestetään useissa eri yliopistoissa ympäri Japania ja lisäksi niitä järjestetään intensiivisinä kesäkursseina. Sertifikaatti on helppo hankkia muita opintoja häiritsemättä. Japanissa valmistuu vuosittain yli 12,000 kirjastonhoitajan pätevyyden omaavaa henkilöä (Miwa ym. 2006, 4.). Työpaikkoja ei arvatenkään riitä kaikille halukkaille, mutta se ei ole pahin asia. Pahin asia on se, että työnhaussa kaikki edellä mainitut

reitit ovat yhtä päteviä. Ei ole merkitystä opiskeletko kirjastoalaa useamman vuoden pääaineenasi vai suoritatko kesän aikana lyhyen kurssikokonaisuuden. Takeuchin (2014) mukaan kirjastoalan opiskeleminen pääaineena johtaa monilla, kuten hänen omassa tapauksessaan, virkaan yliopistolla ja aikaisemmin mainittujen sertifikaattikoulutusten järjestämiseen. Kirjastonhoitajaksi hakiessa siitä ei ole hyötyä. Japanin kirjastolaissa kirjastojen henkilökuntaa koskevassa kohdassa määritellään vain, että kirjastonjohtajalla pitää olla kolmen vuoden kokemus kirjastonhoitajan tehtävistä (Library law), eikä muista työntekijöistä mainita mitään. Lopputuloksena työllistymismahdollisuuksia koskevasta väitteestä eri mieltä olleet 39 % (53) olivat mielikuvineen oikeassa, toisin kuin 61 % (84) enemmistö. Pätevyyden saavuttamisessa vähemmistö 47 % (64) olivat oikeassa, toisin kuin 53 % (73) enemmistö.

Väite, että Suomen yleisissä kirjastoissa olisi turvallisempi työtilanne kuin Japanin vastaavissa sai aikaan melko tasaväkisen tuloksen. 55 % (75) mielestä Japanissa olisi turvallisempi työtilanne. Väitteen kanssa samaa mieltä olivat 45 % (62) vastaajista. Vallitsevat trendit huomioon ottaen vähemmistö on kuitenkin oikeassa mielikuviansa kanssa. Takeuchin (2014) mukaan Japanin kirjastoalalla on trendi siirtää kirjastojen johto ja hallinto ulkopuolisten yritysten käsiin. Toisena huonona puolena tässä on se, että aikaisemmassa tavassa työntekijöille voitiin taata elinikäinen työpaikka. Tämän ulkoistamisen myötä ulkopuolisia yrityksiä kilpailutetaan jatkuvasti, jolloin hintakilpailussa uhriksi joutuvat muun muassa työntekijöiden palkat. Kilpailutus johtaa myös siihen, että johdosta vastaava ulkopuolinen yritys voi vaihtua hyvin usein. Takeuchin (2014) mukaan tässä hallintomuodossa työntekijät ovat ulkopuolisen yrityksen alaisuudessa ja yrityksen vaihtuessa vaihtuu myös henkilökunta. Aikaisemmin turvallinen työtilanne on muuttunut epävarmaksi. Lisäksi kirjastoalalla, jossa kilpailu on runsasta, ei kukaan toivo joutuvansa hakemaan töitä uudelleen ja uudelleen vuoden välein.

Yksi väitteistä oli, että Japanin kirjastoissa työntekijöiden osaaminen ja sen taso vaihtelee enemmän kuin Suomessa. Tästä väitteestä 58 % (80) olivat samaa mieltä ja 42 % (57) mielestä väite ei pidä paikkaansa. Samaa aihealuetta käsitteli myös viimeinen väite, jonka mukaan Japanin kirjastoissa työskentelisi ihmisiä ilman asianmukaista pätevyyttä. Jälkimmäinen väite sai melko samanlaisen

vastaanoton kuin ensimmäinenkin, 43 % (59) oli väitteestä samaa mieltä ja 57 % (78) väitettä vastaan. Japanissa valmistuu vuosittain hyvin paljon kirjastonhoitajia. Miwan ym. (2006, 4) mukaan kirjastonhoitajien osaaminen vaihtelee suuresti, ja jopa ammattilaiset myöntävät, että alalle valmistuu liikaa ihmisiä puutteellisin taidoin. Miwan ym. myös sanoo, että huolimatta siitä, mitä reittiä valmistut alalle, sertifikaatti on kaikille sama. Tämän takia Japanissa ei ole mitään standardia sille, minkä tasoiset tiedot ja taidot valmistuneilla on. Tilanteen parantamiseksi ehdotetaankin kirjastonhoitajan pätevyyden saaneille henkilöille järjestettäväksi koetta, jolla saadaan selville heidän tietonsa ja taitonsa taso. Suomessa ollaan paljon tarkempia siitä, mitä kautta alalle pääsee. Eli ensimmäisen väitteen kohdalla enemmistö oli mielikuvineen oikeassa. Japanin kirjastolaissa henkilökuntaa koskevassa kohdassa määritellään vain, kirjastonjohtajalta vaadittu kokemus kirjastonhoitajan tehtävistä (Library law), eikä muista työntekijöistä mainita mitään. Tähän kun lisätään aikaisemminkin mainittu trendi ulkoistaa kirjastojen hallinto ja antaa heille vapaat kädet määrätä henkilökunnasta ilman mitään vaatimuksia, ei tilanne kuulosta hyvältä. Jälkimmäisessä väitteessä 43 % (59) vähemmistö oli oikeassa.

Avoimien kysymysten vastauksista löytyi myös yksittäisiä erittäin paikkansa pitäviä mielikuvia. Eräs vastaajista kertoi mielikuvansa olevan, että kirjastot olisivat enemmänkin tarkoitettu opiskeluun ja tutkijoiden käyttöön kuin niin sanotusti tavallisten ihmisten. Ennen kirjastot nähtiin opiskelupaikkana, mutta kirjastoautojen myötä mukaan tuli myös mielikuva aikuisista käyttäjistä. Joten tämä mielikuva ei ole aivan ajantasalla, mutta on ehdottomasti osa sitä, miten Japanissa kirjastot nähdään nykypäivänä.

No vastasivatko tutkimuksessa selvitetyt mielikuvat todellisuutta? Laskin mielikuvan paikkansa pitäväksi, mikäli enemmistö oli vastannut niin sanotusti oikein. Mielikuva laskettiin vääräksi jos enemmistön mielikuva poikkesi todellisuudesta. Enemmistö oli oikeassa kolmessa kohdassa: Suomen kirjastot ovat edistyneempiä kuin Japanin vastaavat, Japanin kirjastoissa työntekijöiden osaaminen vaihtelee enemmän kuin Suomessa ja että kirjastoja ja kirjastolaisuutta arvostetaan enemmän Suomessa kuin Japanissa. Lopuissa 5 kohdassa enemmistön vastaukset eivät vastanneet totuutta. Avoimissa kysymyksissä ei

voida kunnolla sanoa, ovatko mielikuvat pitäneet paikkansa, joten niitä ei tässä laskussa huomioida. Niihin tuli paljon hyviä vastauksia ja vain harva oli puhtaasti väärin, kuten Japanin yleisten kirjaston maksullisuus.

4.3 Mielikuvien lähteet

Kyselyssä oli kohta, jolla selvitettiin, ovatko vastaajat vierailleet Japanissa. 137 joukosta 9 vastasi vierailleensa maassa joskus. Mitään kirjaston käyttökokemusta ei selvitetty, vaan vierailua maassa ylipäätään. Tällä tavalla yritettiin selvittää, kuinka monella vastaajalla mielikuvat perustuvat itse koettuihin kokemuksiin japanin kulttuurista, ilmapiiristä, rakennuksista ja ylipäätään maasta. Kyselyssä selvitettiin avoimella kysymyksellä sitä, mihin vastaajien mielestä heidän mielikuvansa perustuvat. Kysymyksessä annettiin esimerkeiksi mahdollisista lähteistä uutisointi, elokuvat, kokemus ja sarjakuvat. Vastauksissa toistuivat annetut esimerkit, mutta ne eivät olleet ainoita vastauksia. Toisin kuin aikaisemmassa tapauksessa, tässä kohdassa kokemus tarkoittaa itse koetun lisäksi myös muiden kokemaa. Esimerkiksi vastausten joukossa oli tapaus, jossa tytär oli vieraillut Japanissa ja vastaaja on luonut mielikuvansa hänen kertomuksiinsa perustuen. Tällaisia tapauksia oli 13, eli hieman enemmän kuin niitä, jotka vastasivat vierailleensa Japanissa jossain vaiheessa elämäänsä. Tällöin kokemukseen perustuvia mielikuvia on vastausten mukaan enintään 22 kaikista 137 vastaajasta. Eli suurin osa mielikuvista perustuu johonkin muuhun kuin kokemukseen.

Monet kommentoivat, että kyselyssä olisi pitänyt olla mahdollisuus vastata en tiedä tai en osaa sanoa. Mielestäni tämä ainakin osittain näkyy vastausten jakaantumisessa. Ne väitteet, joista vastaajilla oli jo valmiiksi vahvat mielipiteet vähintään toisen maan tilanteesta, saivat paljon selkeämmän tuloksen. Tästä esimerkkinä palkkaus, josta puhutaan kirjastoalalla usein. Koska kysely kohdentui nimenomaan kirjastoalalla työskenteleville, heillä on jo valmiiksi tietoa Suomen kirjastoalan palkkatilanteesta. Koska se ei Suomessa ole kovin kehuttavalla tasolla, ajatellaan helposti muualla asioiden olevan paremmin. Tästä johtuen oletetaan Japanissa tilanteen olevan parempi vain koska siitä ei ole tietoa.

Useissa vastauksissa todettiin, etteivät mielikuvat perustu mihinkään tai sanottiin niiden olevan pelkkää arvailua. Muutamassa vastauksessa sanottiin myös, että kokemuksen puutteen takia ei asiasta ole lainkaan mielikuvia. Osa oli jättänyt kohtaan vastaamatta, kysymyksen pakollisuudesta huolimatta. Osa oli ymmärtänyt kysymyksen hieman suppeasti, sillä myös "Japanin kirjastoista ei ole näkynyt uutisia" oli yllättävän suosittu vastaus. Näiden vastausten suuri määrä oli pettymys, sillä mielikuva on kuin ensivaikutelma. Se luodaan nopeasti, ilman, että kohteesta tarvitsee varsinaisesti tietää mitään. Isohookanan (2007, 20) mukaan ihmisellä voi olla vahvojakin mielikuvia ja mielipiteitä ilman, että hän omaa henkilökohtaisia kokemuksia. Esimerkiksi hän mainitsee muun muassa kaukaisen maan, jossa henkilö ei ole koskaan käynyt. Lisäksi kyselyssä koitettiin korostaa sitä, ettei vastaamiseen tarvita tietoa, vaan pelkkä sen hetkinen tunne riittää vastaamiseen. Koska vastaukset olivat sanallisessa muodossa ja yksi vastaus voi sisältää monia eri lähteitä, analysoin ja lajittelin vastaukset, kuten tein myös mielikuvia selvittäessä (kappale 4.3).

Mutta mihin mielikuvat sitten perustuivat? Japanista ja Japaniin liittyvistä mielikuvista keskusteltaessa monesti ensimmäisenä mainitaan anime ja manga. Kuinka ne ovat vaikuttaneet tässä tutkimuksessa? Kuten kuviosta 3 (ks. 4.1.1 Taustatiedot, 20) näemme, suurin ikäryhmä vastaajissa oli 51–60-vuotiaat. Tämä vaikuttaa myös mielikuvien lähteisiin, sillä kokemukseni mukaan esimerkiksi animesta ja mangasta kiinnostuneet ovat yleensä iältänsä nuorempia. Suomessa ei Japani ole näkyvillä joka päiväisessä elämässämme, ja anime ja manga onkin tarjonnut monille tilaisuuden tutustua tarkemmin Japanin kulttuuriin. Valaskiven (2009, 42) mukaan mangan suomenkielinen kustantaminen on vakiintunut vasta jälkeen vuoden 2003. Vaikka Japanissa julkaistaan mangaa kaiken ikäisille, suomennetut mangasarjat ovat yleensä suunnattu nuorille. Tähän kyselyyn vastanneista suurimman ikäryhmän nuoruudessa ei tällaista tutustumiskanavaa ollut tarjolla. Avoimien kysymysten vastauksesta käy kuitenkin ilmi, että osan kyselyyn vastanneista nämäkin kulttuurimuodot ovat saavuttaneet. Seitsemän vastanneista mainitsi animen tai mangan olleen osana vaikuttamassa mielikuviinsa. Tämän lisäksi yksi henkilö mainitsee animen ja mangan olemassaolon, mutta jatkaa, ettei hän henkilökohtaisesti sellaisia lue. Eli vaikka

animella ja mangalla on osansa myös tämän tutkimuksen tuloksissa, eivät ne kuitenkaan nouse läheskään merkittävään asemaan.

Eniten vastauksia sai tieto Japanista tai Japanin kulttuurista. 32 vastaajaa perustivat mielikuvansa tietoon esimerkiksi kulttuurista, perinteistä tai yhteiskunnasta. Näihin vastauksiin sisältyivät asioita, kuten tietoa japanilaisesta työkulttuurista, väenpaljoudesta ja kirjastoista nähdyt kuvat.

Uutisointi oli toiseksi eniten edustettu 29 maininnalla. Myös televisio ja media mainittiin pari kertaa erikseen. Tämä ei yllättänyt lainkaan, sillä kuten kuviosta 3 (ks. 4.1.1 Taustatiedot, 20) näemme, suurin ikäryhmä vastaajissa oli 51–60-vuotiaat. Jos puhutaan siitä, mistä he saavat tietoa eri kulttuureista, yleensä ensimmäiselle sijalle nousevat nimenomaan uutiset ja televisiossa pyörivät matkailuohjelmat. Samaan kategoriaan liittyvät myös elokuvat, joka vastattiin yhteensä 13 kertaa. Koska kohderyhmänä olivat kirjastoallalla työskentelevät ihmiset, minut yllätti kirjallisuuden vähäinen vaikutus heidän mielikuvissaan. Vain 7 ihmistä mainitsi kirjallisuuden tai kirjallisuuden historian vaikuttajakseen. Erityisesti esille nousi Haruki Murakamin teos *Kafka rannalla*, jossa eräs hahmoista on kirjastonhoitaja. Vaikka Japanin kirjallisuus on melko vähäisesti esillä kirjastoissa, eikä sitä kovin paljon olla suomennettukaan, luulen kirjallisuuden vaikuttaneen enemmän kuin mitä kyselystä tuli ilmi. Kuten aikaisemmin mainitsin, kysymysten laajuus oli käsitetty melko suppeasti esimerkiksi uutisten kohdalla, jossa koitettiin selvittää kaiken tyyppisten uutisten vaikutusta mielikuviin, ei vain kirjastoja koskevien uutisten vaikutusta. Ne, jotka olivat Murakamin teoksen erikseen maininneet, mainitsivat samassa yhteydessä myös hahmon kirjastonhoitajuudesta. Muita kirjoja ei mainittu lainkaan, joten herää kysymys, olisiko esimerkiksi haastattelussa saatu aikaiseksi erilainen tulos.

Avoimista kysymyksistä ilmeni myös yksittäisiä mielikuvia esimerkiksi monipuolisuudesta, hiljaisuudesta ja korrektiudesta. Monet perustelivat mielikuviaan yleisillä käsityksillä japanilaisesta yhteiskunnasta, työmoraalista ja kulttuurista.

5 POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää Japanin kirjastojen tilanne ja millaisia mielikuvia suomalaisilla kirjastoammattilaisilla niistä on. Tutkimukseni mukaan suomalaisilla kirjastoammattilaisilla oli monia mielipiteitä Japanin kirjastoista. Vaikka osa niistä osuikin oikeaan, olisi lisätiedolle silti tarvetta ja kysyntää. Tämä opinnäytetyö voi toimia tietopakettina asiasta kiinnostuneelle.

Mielikuvien selvittämisen lisäksi tutkimuksen oli tarkoitus selvittää, onko Japanin kirjastoista kertovalle materiaalille tarvetta tai kysyntää Suomessa. Meillä ei aiheesta löydy kirjallisuutta kotimaisella kielellä lainkaan, ja englanniksi asiasta kertovat kirjat ovat harvassa. Esimerkiksi yksi tämän opinnäytetyön lähdekirjoista jouduttiin kaukolainaamaan Eduskunnan kirjastosta. Japanissa pohjoismaisista kirjastoista ollaan kiinnostuneita ja materiaalia löytyy englanniksi ja japaniksi. Olisiko meillä siis kysyntää tällaiselle materiaalille?

Tätä koskien kyselyssä oli kysymys siitä, haluaisiko vastaaja tietää lisää Japanin kirjastoista ja niiden toiminnasta. 110 vastasi haluavansa tietää lisää ja 27 vastaajaa oli sitä mieltä, ettei lisätieto olisi tarpeellista tai toivottua. Väitteiden kohdalla mielikuvien laskettiin olevan totuudenmukaisia kolmessa kohdassa kahdeksasta. Avoimissa kysymyksissä ei voida kunnolla sanoa, ovatko mielikuvat pitäneet paikkansa, joten niitä ei tässä laskussa huomioida. Niihin tuli paljon hyviä vastauksia ja vain harva oli puhtaasti väärin, kuten Japanin yleisten kirjaston maksullisuus. Avoimien kysymyksien vastauksissa oli kuitenkin useita vastauksia kysymysmuodossa ja monet sanoivat suoraan arvailevansa. Vain harva mainitsi oikeasti tietävänsä asiasta, vaikka mukaan mahtui niitäkin, jotka olivat japanilaisessa kirjastossa päässeet vierailemaan. Eli myös vastaajat olivat epävarmoja vastauksistaan.

Japanin kirjastoja koskevan suomenkielisen materiaalin ei voida sanoa olevan ehdottoman tarpeellista kirjastojen näkökulmasta, mutta mielikuvien todellisuuteen vertaamisen kannalta suomenkielinen materiaali olisi tarpeen.

Koska aiheesta ei olla kirjoitettu suomeksi, oli opinnäytetyössä yhtenä haasteena lähdemateriaali. Englanninkielisiä kirjoja jouduttiin kaukolainaamaan Eduskunnan

kirjastosta ja Oulun yliopiston kirjastosta ja osa oli hankittu vaihto-opiskeluni aikaina. Verkosta löytyi tutkimuksia ja artikkeleita, mutta saatavilla olevan materiaalin määrä ei silti ole järin suuri. Aiheesta löytyisi enemmän tietoa japaniksi, mutta niin pitkälle ei kielitaitoni taivu. Isossa osassa on vaihto-opiskeluni aikana professorini järjestämät vierailut ja haastattelut kirjastoissa.

Jälkikäteen ajateltuna ja arvioituna kyselylomakkeessa olisi ollut paljon parannettavaa. Ammattinimikkeiden lista oli tarkoituksella suppea, eikä vastaajissa mitenkään rajoitettu vastaajan tasoa tai asemaa, kunhan hän työskentelee kirjastossa. Tämän vuoksi täydellisen listan tekeminen olisi ollut erittäin työlästä ja vastaajan olisi ollut erittäin vaivalloista etsiä oma ammattinimikkeensä loputtoman tuntuista listasta. Listassa sen sijaan oli kohta "muu", jonka selventämistä toivottiin seuraavassa kohdassa. Kesken tutkimuksen sain palautetta ja huomasin harmikseni informaatikon puuttuvan luetelluista ammattinimikkeistä. Vaikka en täydellistä listaa halunnutkaan luoda, jäi informaatikon puuttuminen harmittamaan palautteen antajan lisäksi myös itseäni. Toinen asia, jonka nyt tekisin toisin, on ikää selvittävä kohta. Jätin vastauksen vapaaksi kentäksi, koska ajattelin, että kahden numeron näpyttely ei olisi vastaajalle kovinkaan työlästä. Tuloksia analysoidessa huomasin sen olevankin työläämpi vastauksia analysoidessa, eikä tarkka vastaus oikeastaan anna mitään uutta tutkimukselle. Siitä syystä lajittelin vastaukset ja käsittelin niitä ryhminä.

Avoimiin kysymyksiin tuli monta vastausta "en tiedä" tai "en ole tutustunut Japanin kirjastoihin". Yritin kyselyn ohjeistuksessa korostaa, että kyselyyn vastaamisessa ei tarvitse tietää aiheesta mitään, vaan tavoitteena oli vastaaminen mielikuvien, kuvitelmien ja sen hetkisten tuntemusten mukaan. Vastauksia tuli mukavasti, mutta käyttökelpoisten vastauksien määrä olisi varmasti kasvanut, mikäli asiaa oltaisiin korostettu juuri noiden kysymysten kohdalla. Tutkimuksesta oltaisiin saatu enemmän irti, mikäli kyselyyn oltaisiin lisätty yleisiä Japania koskevia mielikuvia käsittelevä kohta. Monet yhdistivät avoimet kysymykset koskemaan pelkästään kirjastoja ja niihin liittyviä kokemuksia, vaikka tarkoituksena oli selvittää myös muihin asioihin perustuvia mielikuvia. Osa tämän oli ymmärtänytkin ja vastauksissa mainittiin esimerkiksi televisiossa näytetyt matkailuohjelmat. Jälkeen

päin ajateltuna aiheesta olisi saanut enemmän irti, mikäli kyselyn lisäksi olisi toteuttanut haastatteluja osalle vastaajista.

LÄHTEET

6.6.2013/406. Valtioneuvoston asetus kirjastoista.

Akavalaiset työmarkkinat 2009. 2009. [Verkkojulkaisu] Akava ry. [Viitattu: 24.09.2014]. Saatavana: <http://www.akava.fi/files/67/atm2009nettiin.pdf>

Akimoto, A. 20.06.2014. Well-bitten consumers shy of Japan's disappearing e-books. [Verkkoartikkeli] The Japan Times. [Viitattu: 14.11.2014]. Saatavana: <http://www.japantimes.co.jp/life/2014/06/20/digital/well-bitten-consumers-shy-of-japans-disappearing-e-books-3/#.VGZroclmNkc>

Isohookana, H. 2007. Yrityksen markkinointiviestintä. Helsinki : WSOYpro.

Japan Library Association. Ei päiväystä. Brief information on Libraries in Japan. [Verkkosivu] [Viitattu: 28.10.2014]. Saatavana: <http://www.jla.or.jp/portals/0/html/libraries-e.html#general>

Situation report on the great east Japan earthquake and tsunami. Ei päiväystä. [Verkkojulkaisu] [Viitattu: 28.10.2014]. Saatavana: <http://www.jla.or.jp/portals/0/html/earthquake-e/situationreport.html>

Japan Library Association. Ei päiväystä. [Verkkojulkaisu] [Viitattu: 28.10.2014]. Saatavana: <http://www.jla.or.jp/portals/0/html/chiba.pdf>

Kishida, K. Ei päiväystä. History and Recent Trends in Library and Information Science Education in Japan. [Verkkojulkaisu] [Viitattu: 24.09.2014]. Saatavana: <http://www.lis.ntu.edu.tw/50symposium/submissions/IP003.pdf>

Lahtinen, M. 2010. Kirjastojen maa. Tampere : Vastapaino.

Library law. Ei päiväystä. [Verkkojulkaisu] Japan Library Association. [Viitattu: 01.11.2014]. Saatavana: <http://www.jla.or.jp/portals/0/html/law-e.html>

Miura, T. 14.08.2011. Libraries situation after the Great East Japan Earthquake and tsunami. [Verkkajulkaisu] [Viitattu: 28.10.2014]. Saatavana:

<http://www.jla.or.jp/Portals/0/data/english/IFLARreport.pdf>

Miwa, M., Ueda, S., Nemoto, A., Oda, M., Nagata, H., Horikawa, T. 17.7.2006.

Final Results of the LIPER Project in Japan. [Verkkajulkaisu] IFLA [viitattu:

24.09.2014]. Saatavana: <http://archive.ifla.org/IV/ifla72/papers/107-Miwa-en.pdf>

Nagano, Y. 2013. Branch libraries and cooperation division, Administrative department, National diet library. Haastattelu 12.12.2013.

National Diet Library. 2013. Esite.

National Diet Library. Ei päiväystä. New registered User System and Services.

[Verkkajulkaisu] [Viitattu: 01.11.2014]. Saatavana:

http://www.ndl.go.jp/en/service/tokyo/register_guide_english.pdf

Okubo, N. 2013. Planning and Coordination Division, Library, Institute of developing economies. Haastattelu 13.12.2013.

Saarikettu, E. 2012. Miestyöntekijät yleisissä kirjastoissa - Miesten kokemuksia ja näkemyksiä kirjastoalalla toimimisesta. Tampereen Yliopisto. Informaatiotieteiden yksikkö. Informaatiotutkimus ja interaktiivinen media. Pro gradu -tutkielma. Julkaisematon.

Takayama, M. 2001. Library Education in Japan. Teoksessa: International Librarianship: Cooperation and Collaboration, Scarecrow, 2001, 269–274.

Takeuchi, H. 2014. University Librarian., Director, Academic Link Center., Professor, Faculty of letters. Chiba University. Haastattelu 18.02.2014.

Ueda, S., Nemoto, A., Miwa, M., Oda, M., Nagata, H., Horikawa, T.

07.07.2005. LIPER (Library and Information Professions and Education Renewal)

Project in Japan. [Verkkajulkaisu] IFLA [Viitattu:12.10.2014]. Saatavana:

<http://archive.ifla.org/IV/ifla71/papers/051e-Ueda.pdf>

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki : Tammi.

Welch, T. F. 1997. Libraries and librarianship in Japan. Westport, Connecticut : Greenwood press.

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki : Tammi.

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake

Japanin kirjastot - mielikuvat vastaan todellisuus, kyselylomake

Tutkimuksen tarkoituksena on opinnäytetyötä varten selvittää, millaisia mielikuvia Suomen kirjastoammattilaisilla on Japanin kirjastoista ja miten ne vastaavat todellisuutta. Kysymyksiin ei tarvitse tietää oikeaa vastausta. Riittää, kun vastaa sen mukaan, mikä oikeammalta tuntuu sillä hetkellä.

1. Ikä? *

2. Sukupuoli? *

- ☐ Nainen
- ☐ Mies

3. Ammattinimike? *

- ☐ Kirjastotoimenjohtaja
- ☐ Kirjastonjohtaja
- ☐ Osastonhoitaja
- ☐ Kirjastonhoitaja
- ☐ Kirjastovirkailija
- ☐ Kirjastos sihteeri
- ☐ Muu

4. Jos vastasit muu, niin mikä?

5. Maakunta? *

- ☐ Ahvenanmaa
- ☐ Etelä-Karjala
- ☐ Etelä-Pohjanmaa
- ☐ Etelä-Savo
- ☐ Kainuu
- ☐ Kanta-Häme
- ☐ Keski-Pohjanmaa
- ☐ Keski-Suomi
- ☐ Kymenlaakso
- ☐ Lappi
- ☐ Pirkanmaa
- ☐ Pohjanmaa
- ☐ Pohjois-Karjala
- ☐ Pohjois-Pohjanmaa
- ☐ Pohjois-Savo
- ☐ Päijät-Häme
- ☐ Satakunta
- ☐ Uusimaa
- ☐ Varsinais-Suomi

6. Arvioi oletko samaa mieltä seuraavista väittämistä *

	Täysin samaa mieltä	Melko samaa mieltä	Hieman eri mieltä	Täysin eri mieltä
1. Japanin kirjastot ovat edistyneempiä kuin Suomen kirjastot.	☐	☐	☐	☐
2. Japanissa arvostetaan enemmän kirjastoja ja kirjastolaisuutta ammattina.	☐	☐	☐	☐
3. Suomessa on parempi palkkatilanne kirjastoalalla.	☐	☐	☐	☐
4. Japanissa tutkinto parantaa työllistymismahdollisuuksia enemmän kuin Suomessa.	☐	☐	☐	☐
5. Suomen yleisissä kirjastoissa on turvallisempi työtilanne kuin Japanissa.	☐	☐	☐	☐
6. Suomessa on helpompi saada pätevyys kirjastossa työskentelyyn.	☐	☐	☐	☐
7. Japanissa kirjaston työntekijöiden osaaminen vaihtelee enemmän kuin Suomessa.	☐	☐	☐	☐
8. Japanin kirjastoissa työskentelee ihmisiä ilman pätevyyttä.	☐	☐	☐	☐

7. Millaisia mielikuvia sinulla on Japanin kirjastoista? *

8. Mihin mielestäsi nämä mielikuvat perustuvat? (Esimerkiksi uutisointi, elokuvat, kokemus tai sarjakuvat.) *